

III. sz. 11. 16 p

inger előtti nyugalmi állapot nem azonos a második, az inger utáni nyugalmi állapottal, hogy az inger nemcsak a gyorsan elmúló hatást váltotta ki, hanem egy maradandó változást is okozott az élő anyagban. Ezt az átalakító hatást a legegyszerűbben úgy demonstrálhatjuk, hogy megegyezően engedjük ugyanazt az ingert hatni: ekkor a szervezet egy másik, egy megváltozott reakcióval felel.

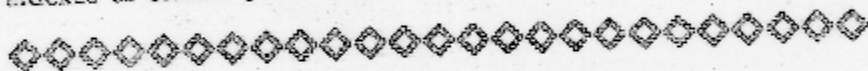
Ez a tulajdonsága az élő anyagnak funkcionális szempontból olyan szerepet játszik, mint az emlékezés a lelki életben. Ha ez igaz, akkor azoknak a törvényszerűségeknek, amelyek a lélektanban az emlékezésre vonatkoznak, egy sokkal nagyobb területre is érvényességgel kell bírni.

A gondolat nem új. Több mint 40 évvel ezelőtt Hering, a híres fiziológus tartott egy előadást az emlékezetről, mint az organikus anyag egy általános funkciójáról. Valami nagyobb, maradó hatása azonban nem volt. Hiányzott belőle a bizonyítás ereje. Hogy nem csupán szép analógiákról, hanem azonos törvényszerűségekről van szó, azt Semon mutatta ki a „Die Mnémé” című könyvében. (Mnémé görög szó a annyit jelent, mint emlékezés.)

Az éleltan tanításával ez nincs ellentétben. Nem új élettani szabályokról van szó, hanem az élettani történéseknek és szabályszerűségeknél egy új leírásáról.

Itt csak megemlítjük azokat a területeket, amelyekre Semon kiterjesztette kutatását. Az átöröklést, az egyéni fejlődést, a szervezet élettani regulációit, a regenerációt, a periodikus életjelenségeket, az emlékezést és a magasabb szellemi működést vette részletes elemzés alá s kimutatta, hogy nincs közöttük elvi különbség (amit még ma is hajlandók sokan felvenni), s lehetséges valamennyit egységes szempontból tárgyalni és leírni.

Azokat a mélyreható elemzéseket, amik a tulajdonképpeni tartalmat alkotják, finomságuknál és elvont voltuknál fogva nagyon bajos lenne ezen helyen ismertetni. Inkább csak fel akarjuk hívni azok figyelmét, kiket a tárgy érdekel, mint az utolsó évek biológiai irodalmának egyik Pp. érdekes és értékes produktumára.

Az egyház a természeti törvényektől régen elhidegült, mert ezek szabadkőművesi befolyás alá kerültek. Érzület tekintetében csupán a meteorológia maradt megbízható és éppen ezért az egyház kedvenc szakmája ez. Sajnos az időjárás viszont egyéb szempontokból megbízhatatlan.

Először lemondással, utóbb reménységgel, ma daccal mondja az egyház: „Ignorabimus”.

A tételes vallások sokkal könnyebben nyugodnának bele az ember-szabvány majomtól való leszármazásunkba, ha nem ragaszkodnának mindenáron ahhoz a kinos feltevéshez, hogy az emberiség őseit éppen a saját képére teremtette Isten.

A teremtés bibliai történetének nem az a főhibája, hogy Isten nem is létezik, hanem hogy mai ismereteink szerint a világ helyzetkezése egészen másképpen ment végbe, mint ahogy azt az Ó-testamentum elmondja. Ez a lényeges és emellett az Istenről szóló részlet majdnem mellékes. p. k.

Az a t...
szekelt g...
kal, első...
kölésére...
Balkán-...
földmivel...
delmea B...
nézetese...
Szerbia...
kivánságn...
holára te...
és végül...
politikájá...
Bulgáriá...
szabályoz...
ügyünk e...
Szerbia...
tenyészté...
monarchi...
képpen...
korlátlan...
iparáikkal...
mentesen...
vezénye...
szerviz...
szerviz...
irányult...
Szerbia...
amelyekb...
lenség v...
nyomán...
egyház...
sége. Az...
harminc...
szatlat en

X Szeg. III. évf. 1913. I. 19 p

— tapasztalat szerint — szép eredményt ér el". Ezek után, ezekkel a képességekkel — senkinek sincs oka az ellenkezőtől félni — Csernoch János az esztendő éreksége zülött anyagi viszonyainak rendezésénél is, minden valószínűség szerint, „szép eredményt” fog elérni. A Csernoch János esete a forradalom előtt radikálisan megszűntetett újítás üzérkedés egy stílusos visszahúzó, melyen ma már senki sem ütközik meg és a jessuitizmus eme százéves hagyományában csak az a fájdalommal mezzes, hogy a tömegbutaság vigasztalhatatlan nagysága folytán még mindig tud érvényesülni.

A magyar kartellek.

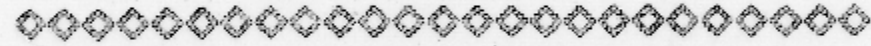
A Népszava kiadásában összegyűjtve, könyvtárakban kerülnék ki újra Varga Jenő érdekes és újszerű kritikái, amelyekkel a Népszava hasábjain a magyar kartelleket illeti. Az a szerző, amelyet sok fámédsóggal és irgató érdekességgel állított össze, egy régi hiányosságát akart feleslegessé tenni: a névelő tőke ellen harcoló szocialista agitációt nevekhez, emberekhez s az ő szervezeteikhez eljuttatni. A modern kartellkapitalizmus egyik legbonyolultabbja azoknak a képződményeknek, amelyek az ország gazdasági életét alkotják s épp ezért különös figyelemre és megbecsülésre méltó Varga Jenő utolsó kisérlete, amelytel a legfontosabb magyarországi kartellszervezeteket, az alsóbb népszervezőkre való speciális tekintettel, rendkívül érdekesen boncolja fel alkotóelemeikre, kimutatja gazdasági és politikai gyökereiket, az ipar, kereskedelem és őstermelés összes területeire kiható érdekeltsegeiket, leleplezi azokat a vezető kapitalistákat, akik a fogyasztó közönség bérére kihasználják a munkát és a munkásságot és rengeleg vagyonokat halmoznak fel. A színesen és tartalmasan megírt könyvecskét melegen ajánljuk olvasóink szeretetébe; ára 1 korona.

A tüdővész leküzdése.

A kortörténeti okmányok között van a helye a *Tuberkulózis* című folyóirat utolsó számának. E folyóiratról azt kell tudni, hogy az összes küzdő egyesületek hivatalos lapja, formájára tehát a legelő és legelőkelőbb. Két királyi tanácsos szerkesztőn kívül az állam egyik hivatalos képviselője is szerkeszti. Komoly cikkeket is hoz. Lényegét azonban nem ez teszi, hanem az a témajelzés és kidicséres, amely minden jótétléleknek kijár, aki a felekezeti nőegyletek magasztalára segíti a tüdővész leküzdésének komoly és országos ügyét.

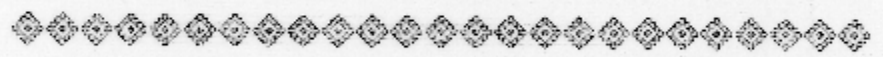
E egyszeresen hivatalos lap most három humanista feje köré fon koszerut: Rákosi Jenő, Láncoz Leó és Halvány-Deutch Sándor fejére. Ugy, ahogy ez a három név egymás mellé kerülhet, miát a nagy népbetegség ellen harcoló három hős, az államtól igényelt országos főmozgalom lapjában: ennél fokmésőbb jelensége alig lehet egy lezülött ország szomorú népmesé-komédiájának. Az állkultura kitartottja egy uszora-kapitalista és egy iparbáró között; a magukat tüdővészre robotoló munkások tipikus dolgozóitja, pénzelője és dícsérője egy eszokorban, amint elájuk járulnak a tudós tanáruk, hogy megszoktollják azokat a kezeket, amelyek a betegséget okozó rendszerzelepeit fogják — ennél utálatosabb szervezelmust nehéz volna kitalálni.

Az egyház hullen sáfára a társadalom javatnak. Ügynökei „in sich” jätazanak. A klérus által é la hausse, a keresztényszocialisták által é la baisse spekulál és míg ő így bebiztosítja magát, megbízott kedve szerint fosztogatja.
p. f.

Reg. III. új 1915. 11. 38. p

Szabadiskola összes előadásai, köztük (és ezen van a súly) azokat az elemi és általános szociológiai kérdésekről tájékoztatókat, melyeket többé-kevésbé ugyanazon előadástól eddig a Kör házi előadásában hallgattak az új tagok és amely szerint a Szabadiskola programjában ezután fokozottabb mértékben fognak érvényesülni a Kör mozgalmának egyes speciális szempontjai is. A megállapodás már a múlt télre is kihatótt és ezerszint hallgatták a tagok november és december hónapokban a hét-négy napján, mindennap két órára át a változatos előadásokat. A ferencvárosi napokat a szemináriumi munkásság töltötte ki. Előszörban említendő itt az elemi természettudományi szeminárium, amelynek célja — a felhívás szerint — a technikai és szellemi kultúrákban döntő szerepet játszó kémiai, fizikai, asztronómiai, geológiai és biológiai eredményeket a Kör azon tagjaival megismertetni, akiket egyetemi tanulmányaik más témán foglalkoztattak, melyen átlatva azt, hogy módszeres természettudományos gondolkodás elcsajátításával legbiztosabb alappal szolgáltató egy egyesítés és előlételet nélküli világtárgyának. Eddig két óra volt a kémiai rész keretében, mindkettőt Singer Henrik műegyetemi hallgató tartotta. A bölcsész-eszakosztály az újabb filozófiai fogalmak és irányok ismertetésére ciklust bonyolított le, melynek keretében Varjas Sándor a freudizmus filozófiai jelentőségéről, Dienes Valéria a bergsoni intuícióról, Dienes Pál Duhem és Poincaré ismeretelméletéről, Erdős Lajos Mach filozófiájáról tartott előadást. A könyvismertető szemináriumban Németh Andor Benzeon „Le riz” című munkáját, Villányi István Freud „Der Witz” című munkáját ismertette, mindkét előadást vita követte. A gyógyszerész-szakosztály a „gyógygyógyász-alkalmazottak szociális helyzetéről” vitacafélyon beszélt meg, melyen a jelenlévő fórumok véleményül mondtak. A jogi szakosztály Ricardo könyvét olvasta tovább. A közel végén lépő tisztikar Lelyébe a Kör az új vezetőséget a következőképpen alakította meg: Elnök: dr. Turmuzskó Sándor, főtitkár: dr. Guttmann Lajos, I. titkár: Áldor Vilmos, adminisztrációs hatáskörrel felruházott titkárok: Csillag Endre, Kis Ferenc, főpénztáros: Flamm József, pénztáros: Fábian Henrik, főgyűző: Rónai Erzsébet, könyvtáros: Fekete Tivadar, ellenőr: Kaufmann Aladár, háziügy: Sugár Andor. Választmányi tagok: Balázs István, Bien Zoltán, Csákos Károly, Dukasz Artúr, Feldmann Sándor, Flamm Sándor, Färber Zelma, Gábor Róbert, Gyalsi István, Neumann Antal, Ruttkay-Nedeczky Béla, Rékes Ferenc, Somló Ferenc, Strím György, Taffler Elek, Wai Elza.

A primitív művelődések gránittalaja a butaság. Ez az a „szikla”, amelyre az egyház felépült.

A római pápát a vatikáni zsinat csülhatatlannak nyilvánította. Ez komoly haladást jelent, mert ezerszint legalább a szent atyát már nem lehet megcsalni. Vajjon mikor lesznek végre a hieek is csülhatatlanok?!

A vademberek, ha csülódtak a bálványaikban, megverték őket. A bálványok megunták ezt a bándsmódot és az égbe költöztek, ahol azóta nyugodalmas életet folytatnak.

A templomok és a csapszékkek szöszékheiről árad az a mámor, amelyben a magyar választási mozgalmak lefolynak. Az 1899. évi XV. t.-c. 170. §-a, az u. n. Kanzelporagraph, a választási mozgalmak idejére a szöszéket elhallgattotta. De nehogy az erkölcsi rend megzavart egyensulya felbillenjen 9. §-ában az itals jogát lörvénybe iktatja. p. k.

Olvasói

Aki könyve anyagilag érdeklődik, Lapunk kiadására könyveket és irásokat rendelése után nagyobb rendben.

Társadalomtudományok

- Dávid, S.
- Giddings, J.
- Gilman, J.
- Dr. Harkness, H.
- Howard, J.
- Isaiah, J.
- Jászai, A.
- Művelődés
- A népi kultúra
- Kautsky, K.
- Leopold, J.
- Leydet, J.
- Loria, A.
- Menger, J.
- Nietzsche, F.
- Ralston, J.
- Sombart, W.
- Somló, F.
- Spencer, H.
- Vandervort, W.
- Ward, L.
- Webb, J.
- Wildner, J.

Szociológiai

- Daniel, J.
- Fisot, J.
- Guyau, J.
- Kropotkin, P.
- Le Dantec, J.
- Menger, J.
- Westermarck, E.

Természettudományok

- Bölsche, J.
- Darwin, C.
- Darwin, C.
- Haeckel, E.

Sz. III. 1915. 3/1. 00 p

A kapitalizmus erkölcstanához.

Angliának legdurvábban fizető gyermeke India; az a sok millió, amelyet kormányzására és félcivilizálására fordít, busásan visszatérül a profitban, amelyvel ez a nyereszterményekben és árakban dupa vagy háromszor gyarapítja az angol zsebeket. A sok nyeresztermények egyike az ópium: ebből és ennek keveséből a kapitalizmus erkölcséről lesz szó a kis krónikában. Az ópium kábító, édes mámorokba és boldog Nirvánába eszendőtő füst. Nyennek maudják a költők és némely filozófusok, akik a nyomorúságos élet egyedül orvosaiáig a gondolkodás nélkül való, rászesszerű mámorot hirdetik. De már Szunjtacszen, ez a bámulatos kínai hős, aki nemzetének regenerálását tűzte ki életcélul, azt mondja az ópiumról, hogy ez a fűszer rosszabb, károsabb és több embert küld a pollok kapujához, mint bármiféle háború és dögvész. Szunjtacszennek igaza van: Kínában az emberek erejét és egészségét minden háborúval és pestissal jobban fogyasztja ezen ördögi kábítószere; súlyosabb nemzeti csapást nem képzelhetünk, ha a polgárok teamegyesítését az állami élet tényezőjének tekintjük. A kínai uralkodók és kormányzók küzdenek is a drága méreg ellen, főként mióta egyik uralkodónak három főt szállította egymásután a felső partra, a másvilágra. De Anglia, amely gyermekeinek, Hátsó Indiának ópiumtermékét másutt elhelyezni nem tudja, sőt gyarmatosai testi erejének megóvása végett (hiszen neki dolgoznak!) egyenesen megtűtja éppen az indiaiaknak — az ópium termelőinek is — az ópium fogyasztását, minden alkalommal megakadályozza a hősök és népet katasztrófától féltő kínai gondolkodást. Fenyegetésekkel, sőtával, hitelmegvonással és a kor minden eszközével küzd a kínai kormányzat ópiumellenes törekvései ellen. Jelfeszítő, hogy ugyanezen államszerződés, amely 40 év előtt a keresztényesség terjesztésének adott szabadságot, biztosítja a zavartalan ópiumbehozatali jogot is. Azóta minden egyes államszerződésben megpróbálják a kínaiak ezt a jogot megszüntetni, de csak kevés eredménnyel. Most végre, a közlésvény megszületése után, erőfeszítésre szánták el magukat a kínaiak: egyszerűen feltartóztatják a határa ékező ópiumküldeményeket és nem engedik az ország belsejébe. Áll a harc; az angolok sarkakra állnak, fenyegetőznek, de azidő szerinti Kína még hajthatatlan, végleg szakítani akar a nemzeti átokkal.

Nem tudhatjuk, hogy fog végződni az összeküzdés? Lehet, hogy ezáltal az „erkölcs” győzelemeskedik és az emberek jobb belátása és felelőssége folytán kizsírul majd az ópium Kínából. De mi az adalék a kapitalizmus lélekfájáshoz, jellemző ez az ópiumcsat.

(11.)

Az ó-testamentumi kinyilatkoztatás határozottan filozofia. Az új-testamentumi kinyilatkoztatásnak meg egyenesen szocialista íze van. Az egyháznak ezek a túlcitálgató tapintatlanságok sok keletkezésüket okozták és elhatározták, hogy a megbízhatatlan körökből ezentúl semmiféle nyilatkozatot sem közöl.

p. h.

A SZABADGONDOLAT

1911. évfolyamát az 1. szám nélkül (6 szám) — — — — — 1 K

1912. évfolyamát pedig az 1. és 3. szám nélkül (10 szám) — — — — — 2 K

kedvezményes áron küldi meg

a kiadónak.

Mag III 4/1913.4/1.11.11. P

SZEM.

órás munkaidejét, elültotta a földalatti hányamunkát. Követte ebben Németország, egyúttal törvénybe iktalta a kötelező 3 heti gyermekügyi szünetet. 1891-ben éjjeli munka elültása, 16 éven felülieknek maximális 11 órai munkaidő, szombati munka megrövidítése. Az otthonmunkát Ausztrália és Anglia 1910-ben szabályozták, állami bérhivatal által egyenlően megállapított bérekkel. Angliában 1893 óta női iparfelügyelők is vannak, amit Európa minden állama követ azóta. 1906-ban az internacionális munkásvédelmi kongresszus határozatára mindenütt elültották a nők éjjeli munkáját. A magyar törvénynek nagyon sokféle mellékintézkedése van, mely könnyen lehetővé teszi ennek a munkaadók által való kijátszását. Ezen a helyen azonban részleges bírálata nem bocsátkozom. Magyarországon 1904-ben éjjeli munkában dolgozott 2280 nő, ezek közül 978 férjes, 1427 hajadon; 14—16 éves 248, 12—14 éves 23, 12 éven alul 4.

A férfítársadalom törvényhozása nem elégíti ki a polgári nőket sem, pedig a törvények igazságtalan intézkedései őket valamivel kevésbé sújtják, hanem átérzik teljesen a proletárosszony helyzetét. A választójogért küzdenek, mint olyan eszközzel, amelylyel a bajokon segíthetnek; sokan kigunyolják a mozgalmat, sokan semmibe nem veszik, sokan korainak tartják Magyarországon és a nőket politikailag nem eléggé éreltéknek. A választójog leghelyesebb és legokosabb követelmény, csak kár az összes erőket jelenleg erre koncentrálni. Emiatt éppen a legsürgösebb, momentán munka: a szervezés szünete. Pedig ez a tér, ahol a polgári nő belekapcsolódna, mellé állhatna nála rosszabb helyzetű társának, segítené őket belátó, osztálytudatos egyénné nevelni. A kezdet sikertelenségétől sokan riadtak vissza, pedig ez az egyedüli út, mely a munkásnő anyagi helyzetének javításán keresztül oda vezet, hogy lehet közösen kitűzött célokért osztálykülönbségektől eltekintve harcolni. A polgári nőkre még nehéz munka és sok visszautasítás vár, de meg kell barátkozni ezzel a feladattal, ami bizonyára nem lesz eredménytelen.

A mai politikai ellentétet, mely csak a munkásnő részéről áll fenn, hiszen a polgári nőmozgalom párton kívüli, le fogja győzni az együttműködés szükséges voltának belátása, mint ahogy ez most Angliában történt. De addig nagyon sokat kell dolgozni, meg kell szervezni az egész mozgalmat, ezzel jelenleg sokat lehet a nők helyzetén változtatni. És végül: a választójog olyan mint a pénz, nélküle ugyan nem lehet elérni semmit, de vele nem lehet megkapni mindent.

Egyed Kovács Lászlóné.

Az egyházi uradalmak hatalmas állattenyésztést üznek. Így eshetett meg, hogy főpapjaink belü szerint vették az igaz nyájról szóló példabeszédet és főpásztori dühükben kiátkozták a szerb sertést. p. h.

Falun még ma is nem egyszer fényes nappal találkoznak a hivek az ördöggel. A főúrosban a közbiztonság ürvendéses javulása véget vetett ezeknek a betérnyos állapotoknak. p. h.

Amikor a
gári teend
dolgoznak.
okos és he
csóvátod a
sem vesz
nem tüntet
az ideje...
Azután lát
a kezdet, a
most lopja
léteket bel
agítációnak
Az utcák
lehet látni
legelőtlen
sport...
az nialadk
ordítják: „F
s olvasni k
megsértette
amelyből v
jól magukat
A szikrá
helyett nyu
állók, csöve
kedők...
fogva a leg
miniszteret
ban, amely
olvasó Lu
délutáni lap
cégér, mint
irányelvek
A kormány
pártisága n
lehet hosszú
ségével, an
visszalátánk
hogy a ke
napokon lel
megtövezte
letompítani,

15.11
Rubad journalat

1913

augustus - september - oktober

241/42 old

282. old.

310. old

Ketsejeim

Kétségeim.

A vallás kedvelt háziszor. De ha baj van, mégis a tudományért küldenek az emberek.

*

A művelt hívő különös ember. Nem hisz a bibliai teremtéstörténetben, mert azt a teológia szerint sem kell szó szerint érteni. Nem hisz a csodákban, mert nem haborús. Nem hisz a római pápa csallhatatlanságában, mert nem bigott. Az egyház világi hivatásában sem hisz, mert nem klerikális. De rendületlenül hisz abban — hogy ő hisz.

*

Immár a földrengés az egyetlen vigasztaló jelenség a mai hitetlen, csuf világban. Ha ez is cserbenhagynd az egyházat, oénsége napjait a jégverés keserű kenyerén kellene tengetnie.

*

A vallás hovatovább a kétes existenciák sorába lépett. Talán azért emlegeti olyan sűrűn gazdag rokonát, a tudományt és ünnepli kifogyhatatlan anekdotákban ezt a magas összeköttetését. Egyre halljuk: ma oitójuk volt, ma összeveszték egymással, ma újra kibékültek; se vége, se hossza az intimitásnak. Így beszél ez ismerősei körében a vallás. De ha a tudományhoz fordulsz, az csodálkozva odlat von és rövid emlékezés után őszintén azt válaszolja: „Nem ismerem az illetőt.”

240

A legtöbb vallásos ember a teológia problémái iránt meglepően közönyös. Pedig ha egyszer ott sül a pokolban a kijelölt helyén, késő lesz ezekkel a kérdésekkel foglalkoznia.

*

A matematikusok nem mind számító emberek. Az egyház pedig nem áll hívőkönél.

*

Valahányszor egy új felfedezés új meg új emberfajokat nyitott meg számunkra, az egyház sohasem volt kényes és nem késelt azokat üdvözítő egyetemébe felvenni. Mert az együgyűeké a mennyek országa és a sárga, a fekete és a vörös missziók, szerényen bár, de biztatóan jövedelmeztek. Csak amikor egy új felfedezés a majmokat is rokoni körünkbe vonta, habozott az egyház legelőször és a tropikus telekkönyvek lelkiismeretes tanulmányozása után a mennyország kapuit ridegen becsapta a szegény rokonság előtt.

*

A modern teológusok jól ismerik a fejlődést, akár a megrögzött gonosztevők a büntető törvénykönyvet.

*

A szerzetesrendeket Franciaországból kiűzték. A klerikálisok is azt állítják, hogy azóta a születések száma Franciaországban apadt. p. k.

Kétségeim.

Nem bizonyos, hogy Jézus szocialista volt-e. De biztos, hogy nem volt keresztényszocialista.

Az egyház hajdan Isten nagyobb dicsősége érdekében alantas anyagi eszközöket is felhasznált. Ma alantas anyagi céljai érdekében használja fel Isten nagyobb dicsőségét. „A cél szentesíti az eszközöket” még mindig szebb elv volt, mint az, hogy „az eszköz szentesíti a célt.”

Amióta a tudomány kezd tudni valamit, azóta a vallás lett skeptikus.

A felvilágosodás százada olyan vakon megbizott a józan ész erejében, hogy amint a vallások tévedéseit felismerte, a papokat azonnal csalóknak nyilvánította. A XIX. század pesszimizmusa találta csak el a lesújtó igazságot, hogy a papság nagy része is hisz a saját csalásaiban és még ahhoz is együgyű, hogy átlátszó játékaikat maga előtt teleplezze.

A plutokrata zsidóság lelkületben istentagadó és csupán a római katolikus egyház iránti hálás tekintetből, amelynek az olcsó béreket, a kizsákmányolás szabadságát, egész boldogulását köszönheti — tetteti magát díjtatos zsidónak.

Jézus úgy került bele a mai egyházba, mint Pilátus a krédóba.

A vallás ereje azon a mély lélektani igazságon épül fel: Credo quia absurdum. Ma azonban semmit sem tartunk eleve is lehetetlennek, legfeljebb valószínűtlennek. A valószínűtlent pedig sohasem hitte el senki.

A babonás ember látható kísérteteket hisz, a vallásos pedig láthatatlanokat. A mérleg a babona javára hajlik, mert még a téves tapasztalatok és a képzelődés is magasan felette állanak a merő hiszékenységeknek.

Ha a Diana-sósborszeszt is annyit hirdették volna idáig, mint Isten nevét az utolsó ötezer évben, az emberiség az ő tiszteletére is régen egyházat szervezett volna már.

A tudomány sem tud mindent és amit nem ismer, oda szerényen és udvariasan X-et tesz. A vallás igazi szélhámos módra sohasem jön zavarba, hanem az ismeretlent egyszerűen letegezi és „Isten”-nek szólítja.

Jézus azt mondta: Adjátok meg az államnak, ami az államé. De azt sohasem mondta, hogy: Adjátok meg az egyháznak, ami az államé. Ahol az emberek a legbulábbak, ott esik meg a legtöbb csoda. Ez pedig nem is csoda.

A vallás csődöt mondott és az egyház a tömeggondnoka. Nem hagyja meghalni, mert belőle él.

p. k.

Kétségeim.

Valaha a csodákon senki sem csodálkozott. Amióta csodálkozunk rajtuk, nem hisszük el őket.

+

Nero az eretnek keresztényeket a cirkuszi fenevadak elé dobatta. II. Fülöp a keresztény eretnekeket az egyházi inkvizíció elé dobatta.

+

Jézus világosan felismerte, hogy pénzzel és protekcióval még a tevé is át lehet juttatni a tű fokán.

+

Valaha a mennydörgés szava, ha nem is világosan, de nyomatékosan érvelt Isten létezése mellett. És minden érv magcáként Isten nyíla villámlott elő. De amióta az emberiség feltalálta a villámhárítót, azóta az Ég szava félig sem olyan meggyőző.

+

Ma az egyház szívesen haladna a korról. De a kor nem halad az egyházzal.

+

Elterjedt nézet, hogy az ateizmus izléstelen dolog. Mi meg ezt a nézetet tartjuk izléstelennek. Mert hiába, nincsen kevésbé izléses valami, mint elemi kérdésekben az izlés mértékét alkalmazni.

+

A vallás szíve mélyén talán nem is bánja, hogy a tudomány már nem áll vele szóba. Hiszen a sülyedés bizonyos fokán túl, valóságos megkönnyebbülés lehet számára az a tudat, hogy az emberiség lemondott róla és hogy a züllés útján semmiféle tekintet sem feszélyezi többé.

+

Az egyház nem doktrinér, kiegyeznék az még az örök haladás elvével is, — de csak a „status quo” garantálása mellett.

p. k.

ooo

Eötvös.

„Megengedem, hogy urak, kik most a szabadság elveit leginkább hangoztatják, nem komolyak szándékukban; de vajjon a szó, melyet kimondanak, nem győz-e meg ezeket mindamellet? . . . s ha a kő, akaratunk nélkül, sőt ellene indult is meg, nem fog-e azért mégis oda gördülni, hova azt természetes sulya vonja dragadva mindent, mi neki ellenállni akarna.”

Eötvös mondotta e szavakat, melyek éppen most megint aktuálisak, 1845-ben, politikai pályájának első, romantikus korszakában. Ekkor még azt hitte, hogy ő maga soha nem állana a megindult kövek útjába, azt hitte, hogy a XIX. század uralkodó eszméit, melyekkel a francia forradalom ajándékozta meg Európát, ő soha cserben nem hagyja s azok soha nem rohannak el feje felett. De ha egész pályáját áttekintjük, azt látjuk, hogy ez a bizalommal és

Sz. II. sz. 1913. 1/2 p.

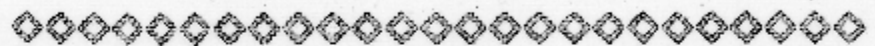
a szorgalom, tehetség halja csupán kereslet, a viszonyától s hasonló sorsát megvezető feltételekkel változtatni lehet, ezennél hatásosabb leny a közvetlenül észreveszi a munkásságot, ödésnek is, amelylyel

közvetlen gazdasági t együtt, társadalmi enül nem szemebetűnő, szabott, közveteli érde-ó társadalmi cselekvés, egészen más. Mint fen-lásának nincsenek ofy ó gazdasági viszonyok suak sorsára. Így az a m függetlenebb, hanem megerősödik az emberek kördolgokkal szemben. lehetnek, hogy mennyire lliapotai, a köz-tények; y jelentékeny részétől y áruinak külföldi elho-elését pedig élelmiszere-llenőbb munkabörviszo-ly versenyképességétől ; a közoktatás, amely mes és tanult munkás-lmaradottsága nemcsak ó belegegek demokrá-A militarizmus személyi ttonság, a birtokpolitika ságát kell-e még ezek más csoportját tekintve, gulás a várospolitika eték, községi adó stb.

meggondolások ujára s cselekvési szabályokat általuk irányítani. Ez az ebből sarjadó cselek-kozását szolgáló direkt közveteli érdekei, még pni, amelyek sohasem g gyümölcsöket. Téved-polgárság indolenciáját

sajátos helyzetében rejlő akcióképtelenséggel lehet megmagyarázni. Az utolsó napok eseményei példát statuáltak arra, hogy a vérosi polgárság, amely szó nélkül tűrte az alkotmány felrugását, érdekei közvetve sértő törvények és rendeletek alkotását, azonnal öntudatosra és akcióképesre vált, midőn érdekeit az új adótörvények életbeléptetésében közvetlen, mindenkori előtt azonnal nyilvánvaló veszedelem fenyegette. A polgárság tehát nem abszolút megmozdithatatlan, nem érzéketlen tömege a társadalomnak. De milyen neveltségesen csakély ez az érzékenység uralkodó osztályunk, a nagybirtokéhoz képest, amelyet a kereskedelmi szerződések megváltoztatásának semmiképp sem vitális veszedelemre már jóelőre akcióba szólított. Valóban, az uralkodó osztályok öntudata mindig fejlettebb egy még az uralomra nem jutott osztályénál. Társadalmi és gazdasági érdekeiket szolgáló ideológiájukat nemcsak a saját használatukra fejlesztik ki, hanem még sokkal inkább az elnyomottak öntudatának megzavarására. A magyar polgárság még nem jutott ideig. Társadalmi érdekeit még önmagának sem tisztázza. Súlyos és szemléletes tanulságokat kell még átélnie, amíg a polgári lélek egy magasabb rendű, társadalmilag is érzékeny típusa kialakul benne. A polgár ma úgy él a társadalomban, mint az ősemler a maga vedonában. Amiként ez nem gondolt arra, hogy az erdő vadbőségét a egyéb táplálékmenyiségét mesterségesen fokozni lehet, úgy nem jut a polgár eszébe, hogy társadalmi cselekvéssel gazdasági életének konjunkturáira befolyást gyakorolhatna. A polgár társadalmi létének még őskorát éli: épp oly rabszolgája a társadalmi tényezők játéknak, mint az ősemler a természetnek. A természettől függetlenné vált, illetve a rajta uralkodó ember társadalmi analogonja: a mi polgári ideálunk messze esik tőle. De meggyőződésünk, hogy csak gondolatok helyesebbekre váltódásának kérdése ma már, hogy az embernek azt a magasabbrendű típusát, amely egyéni életét érdekeivel, érvényesülésének minden vágyával maradék nélkül társadalmivá tudja tenni, a polgárság is szaporítani fogja. Szembetűnő s egyéni érdekeiket gyökerükig érő tanulságok nyomán a helyes gondolatok elterjedésével ki fog alakulni s mind gyakoribb lesz az a polgári típus, amely nemcsak egyéni, de társadalmi érdekeinek felismerésére is elég fogékony lesz.

Lóránd Jenő.

„Az állam és az egyház küzdelme“ a középhorban két állam között folyt. A jövőben talán két világnézet között fog folyani. Ma két család között folyik.

Az egyházat a kultúra itélőszéke bitóhalálra ítélte. Azóta a pártok fölött honol.

Az egyház még sem oldotta meg azt a kérdést, hogy miképp jut be a gazdag ember a tífódn át a menyországba. Ugy látszik kerülőutak is vannak.

p. k.